

УДК 340.13:342.7

ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ: НАЯВНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

**В.В. КОРНІЄНКО, кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник,
Харківський національний університет внутрішніх справ**

Предметом наукового інтересу в рамках цієї роботи стали теоретико-правові аспекти діяльності української держави щодо реалізації прав людини. Одними з головних проблем, порушених у статті, є чинники, що негативно впливають на реалізацію прав людини, їх класифікація та шляхи вдосконалення діяльності щодо реалізації прав і свобод людини.

Права і свободи людини, реалізація права.

Розбудова демократичної, соціальної і правової держави в Україні зумовлює особливу актуальність предмета статті – наявного стану та перспектив вдосконалення реалізації прав людини в Україні. На користь цієї тези виступає зміст цілої низки відповідних норм Конституції України 1996 р. (ст.ст. 3, 13, 21–36, 38–64 та деякі інші) [1].

Враховуючи розглянуті аспекти предмету роботи можна охарактеризувати її новизну – визначення вперше запропонованого критерію, на підставі якого здійснено класифікацію чинників негативного впливу на реалізацію прав людини, пропозиції щодо вдосконалення правореалізаційної діяльності у сфері дії основних прав людини і громадянина.

Мета статті полягає у вивченні стану і перспектив вдосконалення правореалізаційної діяльності у галузі прав людини та формулюванні нової класифікації чинників негативного впливу на реалізацію прав людини, а завдання – вивчення поглядів провідних вчених на порушені у роботі проблемні аспекти її предмету.

Наукова розробка проблеми реалізації прав людини в українській правовій науці, безперечно, займає одне з центральних місць, що викликано, насамперед, складнощами, котрі стають на заваді при втіленні у життя фундаментальних положень системи національного законодавства, які закріплюють основні права людини.

Існуючі відносини у нинішньому українському суспільстві наочно показують неналежний стан ефективності норм, гарантованих навіть на конституційному рівні, що проголошують базові економічні, соціальні і політичні цінності. Нажаль, у реальному житті сьогоденного суспільства дуже часто залишаються гаслами норми Конституції і законів, які

гарантують належний рівень життя, соціальну захищеність, належний стан природного середовища, володіння народом землею і її надрами... І взагалі, навіть поверхневий аналіз відомостей із українських ЗМІ показує непоодинокі випадки порушень у сфері дії всіх поколінь прав людини.

Наявність недоліків у правореалізаційній діяльності держави значною мірою актуалізує предмет роботи, котрий вже був визначений, а також її об'єкт – процес реалізації прав людини.

Актуальність наукової проблематики у сфері реалізації прав людини доводить ще й факт неабиякої зацікавленості цими питаннями вітчизняних науковців.

Огляд юридичної літератури, дозволяє констатувати, що тематику стосовно прав і свобод людини було покладено в основу багатьох дисертаційних досліджень.

Відтак, за роки незалежності в Україні на монографічному рівні вивчалися, зокрема, наступні теми наукових праць, предмет яких містив проблемні аспекти реалізації прав людини: «Відповідальність держав за порушення міжнародних зобов'язань у галузі прав людини» [2, с. 4]; «Інститут омбудсмана як засіб забезпечення прав і свобод людини та громадянина (порівняльно-правовий аналіз)» [3, с. 2–3]; «Актуальні проблеми загальної теорії прав людини» [4, с. 3]; «Гарантії прав і свобод людини та громадянина в праві України (теоретико-правовий аспект)» [5, с. 4]; «Ефективність міжнародно-правових засобів забезпечення реалізації конвенції про захист прав і основних свобод людини» [6, с. 3]; «Вплив діяльності Європейського суду з прав людини на формування національних правозахисних систем і дотримання державами стандартів захисту прав людини» [7, с. 5]; «Конституційно-правові норми, що здійснюють регулювання конституційного принципу рівності людини і громадянина в Україні, питання його забезпечення й реалізації» [8, с. 3]; «Доктрина прав людини у романо-германській правовій системі» [9, с. 5].

Не дивлячись на достатньо велику кількість проведених досліджень, де дістали значного розвитку положення, спрямовані на вивчення і пошук шляхів вирішення проблемних питань щодо реалізації основних прав людини, все ж таки, цю проблематику не можна вважати вичерпаною, адже юридична практика ставить нові дедалі складніші питання, що потребують детального аналізу. Щонайменше, можна згадати в якості прикладів неспроможність української влади повною мірою забезпечити належний рівень доходів громадян, безперешкодне здійснення права на працю, реалізацію права на медичну допомогу, а також права на справедливий суд і виконання судових рішень [10, с. 7–9].

Не даремно на сторінках різних юридичних видань, опублікованих останніми роками можна спостерігати, що науковий інтерес до теоретичних і практичних аспектів реалізації прав людини не лише не згасає, але й робиться наголос на великому значенні їх вивчення.

Ведучи мову про реалізацію прав людини перш за все слід зосередити увагу на тих перешкодах, які ускладнюють або ж зовсім

унеможливають таку реалізацію. Реалії життя призводять до появи багатьох різних за змістом чинників негативного характеру, що впливають на реалізацію прав людини. Відносно цих чинників неодноразово йшла мова у наукових роботах і в одній з них, котра має назву «Фактори негативного впливу на ефективність реалізації прав людини в Україні» професор В.Г. Буткевич розглядає їх класифікацію та виокремлює наступні класифікаційні критерії: «...1) якість правового акта, що формулює право людини; 2) рівень правової культури учасників правотворчих і правозастосовних процесів; 3) правова культура і правове виховання носіїв прав людини і їх захисників цих прав; 4) ефективність механізмів контролю, реалізації, охорони і захисту прав людини; 5) позаправові детермінанти ефективності реалізації прав людини (рівень розвитку громадянського суспільства і демократії, стан економіки і політичної злагоди в суспільстві та ін.)» [11, с. 37].

Поділяючи думку автора згаданої статті про невичерпність класифікації факторів негативного впливу на реалізацію прав людини (те ж саме можна сказати і про класифікаційні критерії), а також враховуючи доцільність з'ясування природи цих факторів, вважаємо за потрібне розглянути ще й класифікацію у залежності від обсягу впливу права на суспільні відносини, точніше говорячи – беручи дію правових норм на найбільш важливі сфери суспільних відносин в якості класифікаційного критерію. Виходячи з цього можна вирізнити наступні негативні фактори впливу на суспільні відносини: юридичні та неюридичні, крім того, останні у свою чергу можна поділити на економічні, політичні, соціальні та духовні (залежно від сфери суспільних відносин).

Вбачається, що зазначена класифікація дозволить більш вдало спрямувати зусилля на вдосконалення правореалізаційної діяльності у сфері дії прав і свобод людини, оскільки крізь призму тих відносин, які регулюються правом (йдеться про економічні, політичні, соціальні і т.п. відносини) найбільш повно розкривається зміст і природа чинників, що негативно впливають на реалізацію того чи іншого права.

Враховуючи вищезазначені проблеми реалізації прав людини, а також класифікацію чинників, що негативно впливають на правореалізаційну діяльність у сфері прав і свобод людини, доцільно виділити наступні шляхи вдосконалення такої діяльності:

– по-перше, слід посилити контроль за реалізацією основних прав і свобод людини з боку відповідних державних органів та посадових осіб (омбудсмена, органів прокуратури тощо) та запровадити постійне їх звітування у ЗМІ;

– по-друге, необхідно забезпечити можливість реальної участі населення у здійсненні контролю за реалізацією основних прав і свобод людини, зокрема залучати як певні громадські структури, так і окремих громадян до участі у виконанні контрольних функцій;

– по-третє, було б доречним значні зусилля спрямувати на активізацію правотворчих процесів в галузі прав і свобод людини, а саме:

а) розпочати розробку норм процесуального права, котрі будуть спрямовані на реалізацію положень законодавства, змістом яких є права і свободи людини, б) започаткувати тенденцію щодо встановлення нових, а у разі наявності – більш жорстких санкцій за неналежну реалізацію прав людини.

Запропоновані шляхи вдосконалення правореалізаційної діяльності у сфері прав і свобод людини стосуються, звичайно ж більше юридичних чинників ніж неюридичних проблем реалізації прав людини. Якщо поглянути на останні, то їх не можна ефективно усунути лише за допомогою юридичних засобів. Для їх вирішення потрібно застосовувати комплекс заходів, спрямованих на поліпшення стану економіки, створення гідних умов життя насамперед для найменш соціально захищених верств населення, підвищення рівня правосвідомості, правової та політичної культури, зміцнення позицій суспільної моралі, переорієнтацію нігілістично налаштованих соціальних груп на засвоєння загальнолюдських і, зокрема, правових цінностей.

Список літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. за станом на 1 лютого 2011 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Гусейнов Л.Г. Відповідальність держав за порушення міжнародних зобов'язань у галузі прав людини : автореф. дис. ... д.ю.н. : 12.00.11 / Л.Г. Гусейнов. – К., 2000. – 25 с.
3. Закоморна К.О. Інститут омбудсмана як засіб забезпечення прав і свобод людини та громадянина (порівняльно-правовий аналіз) : дис. ... к.ю.н. : 12.00.02 / К.О. Закоморна. – Х., 2000. – 18 с.
4. Добрянський С.П. Актуальні проблеми загальної теорії прав людини : автореф. дис. ... к.ю.н. : 12.00.01 / С.П. Добрянський. – Одеса, 2003. – 15 с.
5. Магновський І.Й. Гарантії прав і свобод людини та громадянина в праві України (теоретико-правовий аспект) : автореф. дис. ... к.ю.н. : 12.00.01 / І.Й. Магновський. – К., 2003. – 21 с.
6. Пастухова Л.В. Ефективність міжнародно-правових засобів забезпечення реалізації конвенції про захист прав і основних свобод людини: автореф. дис. ... к.ю.н. : 12.00.11 / Л.В. Пастухова. – К., 2003. – 14 с.
7. Капустинський В.А. Вплив діяльності Європейського суду з прав людини на формування національних правозахисних систем і дотримання державами стандартів захисту прав людини : автореф. дис. ... к.ю.н. : 12.00.11 / В.А. Капустинський. – К., 2006. – 20 с.
8. Полховська І.К. Конституційно-правові норми, що здійснюють регулювання конституційного принципу рівності людини і громадянина в Україні, питання його забезпечення й реалізації : автореф. дис. ... к.ю.н. : 12.00.02 / І.К. Полховська. – Х., 2007. – 17 с.
9. Васецький В.Ю. Доктрина прав людини в романо-германській правовій системі : автореф. дис. ... к.ю.н. : 12.00.01 / В.Ю. Васецький. – К., 2006. – 20 с.
10. Карпачова Н. Міжнародні стандарти у галузі прав і свобод людини та проблеми їх реалізації в Україні / Н. Карпачова // Право України. – 2009. – № 4. – С. 4–21.

11. Буткевич В. Фактори негативного впливу на ефективність реалізації прав людини в Україні / В. Буткевич // Право України. – 2009. – № 4. – С. 36–41.

Предметом научного интереса в рамках этой работы явились теоретико-правовые аспекты деятельности украинского государства по реализации прав человека. Одни из главных проблем, затронутых в статье – это факторы, которые негативно влияют на реализацию прав человека, их классификация и пути усовершенствования деятельности по реализации прав и свобод человека.

Права и свободы человека, реализация права.

The research interests of this text are the theoretical law aspects of Ukraine's governmental actions in the human rights domain. The major issues of consideration are the factors which hinder human rights observance, classification of these factors and ways of improving human rights and freedoms protection.

Human rights and freedoms, right enforcement.